

ÖĞRETMENLERDE PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK VE ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: ÖZEL OKUL ÖRNEĞİ

Hasan Bozgeyikli¹ • Adem Şat²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı özel okullarda çalışan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, kıdem, çalışılan kurum türü ve öğrenim durumu açısından incelenmesidir. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmada çalışma grubunu 2013-2014 eğitim öğretim yılında Kayseri il merkezinde bulunan özel okullarda çalışan % 49'ü (120) si kadın, % 51'(121) i erkek olmak üzere toplam 241 kişi oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında kişisel bilgi formu, "Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği" ve "Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde t testi ve f testi analizlerinden faydalanılmıştır. Araştırma sonuçları öğretmenlerde örgütsel vatandaşlık davranışları ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaştığını ortaya çıkarmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Dayanıklılık, Örgütsel Vatandaşlık, Örgütsel Davranış, Özel Okul

¹ Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

² PDR uzmanı, pdrmerkezi@hotmail.com

EXAMINING THE PSYCHOLOGICAL HARDINESS AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIORS OF TEACHERS IN TERMS OF SOME VARIABLE: PRIVATE SCHOOL SAMPLE

Hasan Bozgeyikli • Adem Şat

ABSTRACT

The purpose of this research, organizational citizenship behaviors and psychological hardness levels of teachers working in private schools is examined in terms of their gender, marital status, seniority, working and learning situations. The descriptive model is used in this research, study group consists 49% (120) were female, 51% (121) were male, and total of 241 people who working private school is located Kayseri in 2013-2014 academic year. The data were collected with personal information form, "Organizational Citizenship Behavior Scale" and "Psychological Hardiness Scale". Analysis of the data t-test and f-test has been utilized. Research results indicates that organizational citizenship behavior and level of psychological hardness of teacher are significant difference in terms of several variables. Recommendations based on the findings of the research have been developed.

Keywords: Psychological Hardiness, Organizational Citizenship behavior, Organizational Behavior, Private School

GİRİŞ

Örgütlerin performansları, değişen iş yaşamı içerisinde büyük ölçüde çalışanlarının iş ile ilgili tutumları, işe bağlılıkları ve işleri ile yaşamlarını bütünleştirmeleri, kısaca işlerine adanmışlıkları ile ilişkili olmaktadır. Rekabete dayalı çalışma ortamında iş görenlerin yalnızca iş tanımlarında yer alan görevleri yerine getirmelerinin, mensubu oldukları örgütlerin ayakta kalabilmeleri için yeterli olmadığı görülmektedir. Bu nedenle günümüz örgütleri, iş tanımlarında yer almayan ve örgütün başarısını arttıracak işleri de yapacak çalışanlar istemekte ve bu türden personele ihtiyaç duymaktadırlar. Bünyelerinde bu tür çalışanlar bulunan kuruluşların bu tarz çalışanlar bulunmayan örgütlere göre daha üstün performans gösterdiği ifade edilmektedir (Robbins ve Judge, 2012). Çalışanlarından belirlenmiş rol tanımlarının üzerinde davranışlar bekleyen örgütlerin başında özel okullar gelmektedir.

Özel okullarda eğitim öğretim ücretlidir. Devlet okullarında öğretmenler sınav ve atama yolu ile görevlendirilirken, özel okullar öğretmen kadrolarını Milli Eğitim Bakanlığının yönetmelikleri çerçevesinde kurmaktadır. Özel okullar yaşamlarını öğrencileri ile sürdürebilirler. Öğrenci sayısı da yıllara göre değişebilmekte, kurumun genel performansı doğrultusunda bu durum şekillenmektedir. Son yıllarda özel okullarda artan rekabet koşulları nedeni ile özellikle öğrenci ve velilere gösterilen ilgi kurum imajı açısından önemli bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum kurumların, öğretmenlerden olumlu yönde ilgiyi öğrenci ve veliye bir şekilde aktarması beklentisini yükseltmektedir. Bu nedenle özel okullarda çalışan öğretmenler, yönetmeliklerin kendilerine verdiği dersler, nöbetler, eğitsel çalışmalar ve proje çalışmaları gibi görev ve sorumlulukların yanı sıra okulun özel koşullarından kaynaklanan diğer özel görevleri de yerine getirmek durumunda kalmaktadırlar.

Özel okullar varlıklarını devam ettirmek için öğrenci kaydı alabilmek, rekabet etmek ve kendileri ile öğrencileri ve velileri arasında bir bağ kurabilmek için kaliteli eğitim vermek ve kendilerini sürekli yenilemek durumundadırlar. Özellikle yoğun bir rekabet ortamının bulunduğu bu tür örgütlerin başarılı olabilmeleri için çalışanlarının belirlenmiş rol tanımlarının üzerinde olan ve gönüllülük esasına dayanan davranışları daha fazla ortaya koymaları beklenmektedir. Bu türden davranışlar ilgili alan yazında Örgütsel Vatandaşlık Davranışı (ÖVD) şeklinde kavramsallaştırılmış ve özellikle son yıllarda üzerinde çok sayıda araştırma (Allison, Voss ve Dryer, 2001; Altunbaş, 2009; Nar, 2009; Oplatka, 2009; Samancı Kalaycı, 2007; Tschannen Moran, 2001; Yarım, 2009) yapılan konulardan biri olmuştur. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar ÖVD'nin,

örgütün sağlıklı bir şekilde işleyişini bozucu, istenmeyen davranışlardan korunmasını, çalışanların yetenek ve becerilerini geliştirmesini, etkin bir koordinasyon kurarak örgütün verimliliği ile performansını arttırmayı etkilediğini ortaya koymaktadır.

ÖVD, çalışanın resmi iş tanımına dâhil olmayan ancak kuruluşun işlevlerini etkin biçimde yerine getirmesine yardımcı olan isteğe bağlı davranışlardır. Bu tür davranışların sergilenmesi öncelikle bireyin kendi kişilik özellikleri ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü örgütler, farklı kişilik özelliklerine, kültürel değerlere ve beklentilere sahip olan bireylerin bir arada çalıştıkları sosyal yapılarıdır. Kişilik özellikleri, kişilerin hayat karşındaki zorluklara bakış açısı, onların bir iş yapmaya ya da sürdürmeye yönelik çabalarını belirler. Her birey başka insanlarla ve toplumla ilişkilerinde aynı biçimde hareket etmemektedir. Bu, kişinin davranış ve hareket biçimine ilişkin olarak ortaya çıkan kişiliğine bağlı olmaktadır (Keleş, 2009).

ÖVD, temelde bireyin sahip olduğu özellikler ile örgütün niteliklerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Örgütsel vatandaşlık konusunda yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunun, çalışanların bu davranışı sergilemelerine yol açan faktörlerle ilişkisi konusunda olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye’de yapılan çalışmalar (Aktaş, 2008, Atalay, 2005; Ay, 2007; Karakuş, 2008; Keskin, 2005; Mercan, 2006; Samancı Kalaycı, 2007) incelendiğinde daha çok bireyin sahip olduğu çalışma değerleri, özyeterlik, denetim odağı, duygusal zekâ gibi özellikler ile örgütsel güven, örgütsel adalet, örgütsel bağlılık gibi kavramların ÖVD üzerine etkilerinin ele alındığı görülmüştür. Ancak bireylerin içinde buldukları rekabet koşullarının oluşturduğu stresin etkilerini azaltan ve hasta olmalarına neden olan gerginliği önleyen bir kişilik özelliği olan psikolojik dayanıklılıkla ilişkisi üzerine bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İnsanların, stres ve kriz dönemlerinde olayları algılama şekilleri, tutumları ve olumsuz şartlarla mücadelede tercih ettikleri yollar farklılık göstermektedir. Psikolojik dayanıklılık, stresli durumlarda bireyin performans, sağlık ve ruh hallerinin olumlu kalmasını ifade eden kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Maddi, 1998). Khobasa (1979) psikolojik dayanıklılığı, sadece hayatta kalmak için değil, gelişim süresince hayatın zenginleştirilmesi için gerekli olan bilişsel, duygusal tutum ve davranışların bileşimi olarak ele almakta ve kavramı varoluşçu yaklaşımla açıklamaktadır. Bu nedenle, bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin ÖVD’ni etkileyen önemli bir kişilik faktörü olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada öncelikle özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleriyle örgütsel vatandaşlık davranışlarının cinsiyet, medeni

durum, öğrenim durumu, çalışılan kurum türü ve kıdem yılı değişkenleri açısından farklılaşma durumu incelenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleriyle ÖVD'nin alt boyutları olan özgecilik, nezaket, centilmenlik, vicdanlılık, ve sivil erdem arasındaki ilişki düzeyi ele alınmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri öğrenim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri görev yaptıkları kurum türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri kıdemlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

I. YÖNTEM

1.1. Araştırma Metodu: Bu çalışmada özel okullarda görev yapan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin, cinsiyet, medeni durum, kıdem, çalışılan kurum türü ve öğrenim durumu açısından incelenmesi amaçlandığından, araştırmanın yöntemi betimsel tarama modeli olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Katılımcıları: Araştırmaya 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde Kayseri il merkezinde bulunan özel okullarda çalışan toplam 241 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 49'u (120) Kadın, % 51'i (121) Erkek. % 44,5'i (112) evli % 54,5'i (129) bekâr öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların % 59,3'ü (143) ilköğretimde %40,7'si (98) lisede çalışmakta, % 70,5'i (170) lisans % 29,5'i (71) Lisans Üstü mezundur. Katılımcıların kıdemlerine göre dağılımı ise % 14,9 (36) Aday öğretmen, % 34,5 (83) 1-5 yıllık öğretmen, % 18,6 (45) 6-10 yıllık öğretmen % 15,4 (37) 11-15 yıllık öğretmen, %16,6 (40) 15 yıl ve üstü şeklindedir.

II. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerini toplamak amacıyla "Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği", "Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi formu kullanılmıştır.

2.1. Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada öğretmenlerin, cinsiyet, medeni durum, kıdem, çalışılan kurum türü ve öğrenim durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda yukarıda belirtilen değişkenlerle ilgili kapalı uçlu sorular sorulmuş ve araştırmaya katılan öğretmenlerden kendilerine uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

2.2. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği: Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Maddi ve Khoshaba (2001) tarafından geliştirilen ve Durak (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Psikolojik dayanıklılık ölçeği III-R" kullanılmıştır. Orijinal ölçek, bireyin kendisine ve yaşamına ilişkin inançlarını ifade eden 18 madde ile ifade edilen bağlanma, kontrol ve güçlük olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Likert tipinde ve 0-3 arasında puanlanan bir ölçektir. Ölçek maddeleri "0 = hiç doğru değil" ve "3 = çok doğru" şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği psikolojik dayanıklılığın arttığını, düşüklüğü ise dayanıklılığın azaldığını göstermektedir. Her boyut, üç olumlu üç olumsuz olmak üzere toplam altı maddeyle ölçülmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .80, alt boyutların iç tutarlığı ise .71 olarak hesaplanmıştır (Maddi, Harvey, Khoshaba, Persico ve Brow, 2006). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasındaki geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında altı maddenin madde toplam korelasyonları .20'nin altında çıktığı için bu maddeler ölçekten atılmıştır. Geri kalan 12 maddenin madde toplam korelasyonları .23 ile .50 arasında olmuş ve ölçeğin iç tutarlık katsayısı .68 olarak bulunmuştur (Durak, 2002).

Psikolojik Dayanıklılık ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda (Klag ve Bradley, 2004; Maddi ve diğ., 2006; Maddi ve Khoshaba, 1994) psikolojik dayanıklılık, toplam puan olarak kullanılmanın yanında bağlanma, kontrol ve güçlük olmak üzere üç ayrı boyutta incelenmiştir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar da (Durak, 2002; Terzi, 2005; Sezgin, 2012), psikolojik dayanıklılığı bütünsel açıdan ele alarak toplam bir dayanıklılık puanı elde etmişlerdir. Bunun nedeni özellikle Türkiye'de yapılan çalışmalarda dayanıklılığın bağlanma ve kontrol boyutlarının çalıştığı bununla birlikte, güçlük boyutunun ise yeterince ayrılmadığının görülmesidir. Dayanıklılık konusundaki çalışmalarda genellikle bağlanma ve kontrol boyutlarının güçlük boyutuna göre daha iyi yordayıcılar olduğu ve güçlük boyutunun yapısal olarak zayıf bir görüntü çizdiği dikkat çekmektedir (Durak, 2002).

Bu çalışmada da, dayanıklılık ölçeğinin Türkiye'de yapılan geçerlik çalışmaları üç ayrı boyutu net olarak ortaya çıkaramadığı için toplam puan üzerinden hareket edilmiştir. Bu çalışmada, veriler ölçeğin 18 maddelik formu

kullanılarak toplanmış. Toplanan nihai veriler üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizi sonucunda madde toplam korelasyonları .20'nin altında çıkan 6 madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylece, ölçekte 12 madde yer almış ve iç tutarlık katsayısı .66 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin 12 maddelik son şekli kullanılmıştır.

2.3. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği (ÖVD): Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını ölçmek üzere Vey ve Campbeil (2004) ve Williams ve Shiaw (1999) tarafından geliştirilen iki ayrı ölçme aracının birleştirilmesi şeklinde Basım ve Şeşen (2006) tarafından geliştirilen Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ölçeği kullanılmıştır. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ölçeği “Özgecilik” (5 madde), “Vicdan” (3 madde), “Nezakat” (3madde), “Centilmenlik” (4 madde) ve “Sivil Erdem” (4 madde) olmak üzere 5 alt boyutu ölçmek üzere oluşturulmuş 19 madde içermektedir. Ölçekte örnek olarak “Aşırı iş yükü ile uğraşan bir öğretmen arkadaşşıma yardım ederim”, “Mesai içerisinde kişisel işlerim için zaman harcamam”, “Önemsiz sorunlar için şikâyet ederek vaktimi boşa harcamam” gibi ifadelerden oluşmaktadır. Katılımcılardan bu ifadelere hangi oranda katıldıklarını 6’lı Likert tipi ölçek üzerinde, 0 (Kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılıyorum) arasında işaretlemeleri istenmiştir. Basım ve Şeşen (2006) tarafından iki farklı örneklem üzerinde yapılan çalışmada ÖVD ölçeğinin alt boyutlarının, birinci örneklem için hesaplanan Cronbach α değerleri 0.75 ile 0.86 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirliği ise 0.89 olarak bulunmuştur. İkinci örneklem için hesaplanan Cronbach α değerleri ise 0.77 ile 0.87 arasında değişirken, ölçeğin toplam güvenilirliği 0.94 olarak bulunmuştur (Basım ve Şeşen, 2006). Bu çalışma için hesaplanan iç tutarlık katsayıları da .74 ile .89 arasında değişmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi: Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan araçlar katılımcılara 2013 yılı Ekim ayı içerisinde, dağıtılmış, uygulanmış ve toplanmıştır. Toplanan veriler üzerinde “cinsiyet, medeni durum, çalışılan kurum ve öğrenim durumu” değişkenlerine göre öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD düzeylerinin farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi, “kıdem” değişkenine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Anova testi sonucunda ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri istatistik tekniği olarak TUKEY testi kullanılmıştır. Psikolojik dayanıklılık ve ÖVD alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkar-

mak içinde pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Araştırmada manidarlık düzeyi ,05 olarak alınmıştır.

III. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular yer almıştır. Elde edilen bulgular araştırmada cevabı aranan sorulara uygun bir sırada verilmiştir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Std. Sapma	t	p	
ÖVD	Özgecilik	Kadın	120	14.23	3.36	1.843	.067
		Erkek	121	13.43	3.33		
	Nezaket	Kadın	120	16.23	3.67	1.852	.065
		Erkek	121	15.39	3.33		
	Centilmenlik	Kadın	120	13.93	3.12	1.715	.088
		Erkek	121	14.74	4.13		
	Vicdan	Kadın	120	13.87	2.91	1.506	.133
		Erkek	121	14.42	2.71		
	Sivil Erdem	Kadın	120	15.25	3.28	.349	.727
		Erkek	121	15.40	3.23		
	Psikolojik Dayanıklılık	Kadın	120	21.74	5.46	3.168*	.002
		Erkek	121	19.68	4.56		

*p<.05

Öğretmenlerin ÖVD ölçeğinin alt boyutlarındaki aritmetik ortalamaları incelendiğinde özgecilik ve nezaket alt boyutunda kadın öğretmenlerin centilmenlik, vicdan ve sivil erdem alt boyutlarında ise erkek öğretmenlerin ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Ancak grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değerlerinin .05 düzeyinde anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulguya göre kadın ve erkek öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin ÖVD düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmamaktadır.

Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde kadın öğretmenlerin aritmetik ortalamasının \bar{X} =21.74, erkek

öğretmenlerin ortalamasının ise $\bar{X} = 19.68$ olduğu Tablo 1’de görülmektedir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ($t=3.168$; $p<.05$) anlamlı bir farkı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulguya göre kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkek öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin medeni duruma göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t-testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	\bar{X}	Std. Sapma	t	p
Özgecilik	Bekâr	129	12.88	3.43	4.926*	.001
	Evli	112	14.93	2.93		
Nezaket	Bekâr	129	14.56	3.78	6.364*	.001
	Evli	112	17.25	2.53		
Centilmenlik	Bekâr	129	13.39	3.10	4.439*	.001
	Evli	112	15.42	3.99		
Vidân	Bekâr	129	13.52	2.97	3.820*	.001
	Evli	112	14.87	2.45		
Sivil Erdem	Bekâr	129	14.09	3.23	6.941*	.001
	Evli	112	16.75	2.63		
Psikolojik Dayanıklılık	Bekâr	129	19.22	5.68	5.092*	.001
	Evli	112	22.44	3.72		

* $p<.05$

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin medeni duruma göre farklılaşmasına ilişkin Tablo 2’de ki bulgular incelendiğinde ÖVD alt boyutları ve psikolojik dayanıklılık boyutunda evli katılımcıların ortalamalarının bekâr katılımcıların ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Evli ve bekar öğretmenlerin puan ortalamaları arasında evli öğretmenler lehine olan farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değerleri incelendiğinde grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde manidar olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulguya göre evli öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekâr öğretmenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer bir ifadeyle evli öğretmenler bekâr öğretmenlere kıyasla daha fazla özgecilik, nezaket, centilmenlik, vicdan ve sivil erdem davranışları sergilemektedirler. Bununla birlikte evli öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekâr öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinden anlamlı şekilde yüksektir.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin öğrenim durumuna göre farklılaşma düzeyini ortaya koymak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin öğrenim durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin t-testi Sonuçları

	Öğrenim Durumu	N	\bar{X}	Std. Sapma	t	p	
ÖVD	Özgecilik	Lisans	170	14.48	3.11	4.838*	.001
		Lisansüstü	71	12.28	3.46		
	Nezaket	Lisans	170	16.35	3.48	3.823*	.001
		Lisansüstü	71	14.50	3.29		
	Centilmenlik	Lisans	170	14.51	3.04	1.158	.248
		Lisansüstü	71	13.91	4.88		
	Vicdan	Lisans	170	14.49	2.84	2.980*	.003
		Lisansüstü	71	13.32	2.61		
	Sivil Erdem	Lisans	170	15.83	3.22	3.821*	.001
		Lisansüstü	71	14.12	3.01		
	Psikolojik Dayanıklılık	Lisans	170	21.63	5.27	4.458*	.001
		Lisansüstü	71	18.52	3.99		

*p<.05

Tablo 3’teki bulgular incelendiğinde lisans mezunu olan öğretmenlerin ÖVD’nın alt boyutlarında ki puan ortalamalarının lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin puan ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir. Lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değerleri incelendiğinde ise centilmenlik alt boyutu (t=1.158; p>.05) haricindeki diğer alt boyutlardaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu sonucu bulunmuştur. Bu bulguya göre lisans mezunu öğretmenler lisansüstü mezunu öğretmenlere kıyasla özgecilik, nezaket, vicdan ve sivil erdem davranışlarını daha fazla sergilemektedirler. Centilmenlik davranışları açısından ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Lisans mezunu ve lisansüstü mezunu öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=4.458; p<.05) .05 düzeyinde gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre lisans mezunu öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer bir ifadeyle lisans mezunu öğretmenler lisansüstü

mezunu öğretmenlere kıyasla daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyi sergilemektedirler.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin görev yaptıkları kurum türüne göre farklılaşma düzeyini ortaya koymak amacıyla yapılan bağımsız gruplar için t testi analizi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin görev yapılan kurum türüne göre farklılaşmasına ilişkin t-testi Sonuçları

	Kurum Türü	N	\bar{X}	Std. Sapma	t	p	
ÖVD	Özgecilik	Ortaöğretim	98	13.92	2.87	.360	.719
		İlköğretim	143	13.76	3.67		
	Nezaket	Ortaöğretim	98	16.08	3.18	.979	.329
		İlköğretim	143	15.63	3.73		
	Centilmenlik	Ortaöğretim	98	14.48	2.83	.486	.628
		İlköğretim	143	14.24	4.17		
	Vicdan	Ortaöğretim	98	14.32	2.85	.805	.421
		İlköğretim	143	14.03	2.81		
	Sivil Erdem	Ortaöğretim	98	15.55	2.93	.865	.388
		İlköğretim	143	15.18	3.45		
	Psikolojik Dayanıklılık	Ortaöğretim	98	21.12	4.22	1.023	.307
		İlköğretim	143	20.43	5.65		

*p<.05

Öğretmenlerin ÖVD ölçeğinin alt boyutlarındaki aritmetik ortalamaları incelendiğinde özgecilik, nezaket, centilmenlik, vicdan ve sivil erdem alt boyutlarında ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin ortalamalarının ilköğretimde görev yapan öğretmenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değerlerinin .05 düzeyinde anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulguya göre ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Diğer bir ifadeyle öğretmenlerin ÖVD düzeyleri çalışılan kurum türüne göre farklılaşmamaktadır. Benzer bir durum psikolojik dayanıklılık düzeyi içinde geçerlidir. Ortaöğretimde çalışan öğretmenlerin ortalamalarının (\bar{X} =21.12) ilköğretimde çalışan öğretmenlerin ortalamalarından (\bar{X} =20.43) yüksek olduğu Tablo 4'de görülmektedir. Ancak grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri (t=1.023; p<.05) grupların psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında .05 düzeyinde manidar bir fark olmadığını göstermektedir.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kıdemlerine göre farklılaşma düzeyini ortaya koymak amacıyla yapılan f testi (ANOVA) sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kıdemlerine göre farklılaşmasına ilişkin f-testi (ANOVA) Sonuçları

	Kıdem	N	\bar{X}	Std. Sapma	F	p		
ÖVD	Aday Öğr.	36	13.52	2.74				
	1-5 yıl	83	13.38	3.52				
	Özgecilik	6-10 yıl	45	13.26	3.62	3.233*	.013	
		11-15 yıl	37	14.08	3.30			
		15 yıl üstü	40	15.45	2.87			
		Aday Öğr.	36	14.75	3.65			
	Nezaket	1-5 yıl	83	15.21	3.92	3.741*	.006	
		6-10 yıl	45	16.51	3.22			
		11-15 yıl	37	15.75	2.98			
		15 yıl üstü	40	17.27	2.75			
	Centilmenlik	Aday Öğr.	36	12.94	2.42	3.132*	.016	
		1-5 yıl	83	14.04	3.417			
		6-10 yıl	45	14.64	3.297			
		11-15 yıl	37	14.43	2.30			
	Psikolojik Dayanıklılık	15 yıl üstü	40	15.77	5.67			
		Aday Öğr.	36	13.05	2.34			
		1-5 yıl	83	13.97	3.15			
		Vicdan	6-10 yıl	45	14.71	2.96	2.601*	.037
			11-15 yıl	37	14.13	2.58		
			15 yıl üstü	40	14.87	2.25		
Aday Öğr.			36	13.50	2.45			
Sivil Erdem		1-5 yıl	83	14.79	3.58	7.505*	.001	
		6-10 yıl	45	15.84	3.52			
		11-15 yıl	37	15.81	2.24			
		15 yıl üstü	40	17.07	2.58			
Psikolojik Dayanıklılık		Aday Öğr.	36	18.05	3.07	4.763*	.001	
		1-5 yıl	83	20.50	6.67			
		6-10 yıl	45	21.33	4.21			
		11-15 yıl	36	20.61	3.88			
		15 yıl üstü	40	22.92	3.63			

*p<.05

Tablo 5’deki bulgular incelendiğinde özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD alt boyutlarında ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında kıdemlerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu anlaşılmaktadır. ÖVD’nin alt boyutları olan, özgecilik, nezaket, centilmenlik, vicdan ve sivil erdem ile psikolojik dayanıklılık

düzeyleri arasındaki farkın kaynağını tespit etmek amacıyla ileri analiz olarak TUKEY testi yapılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin kıdemlerine göre farklılaşmasına ilişkin TUKEY testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) KY	(J) KY	Ortalamalar Arası Fark (I-J)	P
Özgecilik	1-5 yıl	15 yıl üstü	-2,06446*	.012
	6-10 yıl	15 yıl üstü	-2,18333*	.022
Nezaket	Aday Öğr.	15 yıl üstü	-2,52500*	.014
	1-5 yıl	15 yıl üstü	-2,05813*	.018
Centilmenlik	Aday Öğr.	15 yıl üstü	-2,83056*	.007
Vicdan	Aday Öğr.	15 yıl üstü	-1,81944*	.039
Sivil Erdem	Aday Öğr.	6-10 Yıl	-2,34444*	.007
	Aday Öğr.	11-15 Yıl	-2,31081*	.014
	Aday Öğr.	15 yıl üstü	-3,57500*	.001
	1-5 Yıl	15 yıl üstü	-2,27982*	.002
Psikolojik Dayanıklılık	Aday Öğr.	6-10 Yıl	-3,27778*	.029
	Aday Öğr.	15 yıl üstü	-4,86944*	.001

Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde ÖVD'nin özgecilik alt boyutunda ortaya çıkan farkın 1-5 yıl ve 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerle 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenler arasında olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler özgecilik davranışlarını 1-5 yıl ve 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerden daha fazla sergilemektedirler. Nezaket alt boyutunda ise aday öğretmenler ve 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerle yine 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre de 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler aday öğretmen ve 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlere kıyasla daha fazla nezaket davranışı sergilemektedirler. Centilmenlik ve vicdan alt boyutlarında ortaya çıkan anlamlı farkın da aday öğretmenler ve 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenler arasında olduğu Tablo 6'da görülmektedirler. 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler centilmenlik ve vicdan davranışlarını aday öğretmenlere kıyasla daha fazla sergilemektedirler. Sivil erdem alt boyutunda ise farkın kaynağı aday öğretmenlerin ortalamaları olarak öne çıkmaktadır. Bu bulguya göre aday öğretmenler sivil erdem davranışlarını 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlerden daha az sergilemektedirler. Bununla birlikte 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin sivil erdem alt boyutundaki puan ortalamaları 15 yıl üstü kıdemdeki öğretmenlerden manidar düzeyde düşük bulunmuştur.

Psikolojik dayanıklılık düzeyi açısından ortaya çıkan farkın kaynağına ilişkin bulgular incelendiğinde ise aday öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının 6-10 yıl ve 15 yıl üstü kıdeme sahip olan öğretmenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle aday öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri 6-10 yıl ve 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlerden anlamlı düzeyde düşüktür.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve ÖVD ölçeği alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için bu puanlar uygulanan Pearson Korelasyon analizi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Özel okulda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki

		Psikolojik Dayanıklılık	
		r	p
ÖVD	Özgecilik	,408**	,000
	Nezaket	,399**	,000
	Centilmenlik	,336**	,000
	Vicdan	,337**	,000
	Sivil Erdem	,446**	,000

Tablo 7 incelendiğinde ÖVD ölçeğinin alt boyutları olan özgecilik, nezaket, centilmenlik, vicdan ve sivil erdem alt boyutları ile psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre özel okullarda çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ÖVD alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulgu psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça ÖVD düzeyleri de artmaktadır şeklinde yorumlanabilir.

IV. TARTIŞMA

Bu araştırmada öncelikli olarak özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ile psikolojik dayanıklılık düzeylerinin, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, çalışılan kurum türü ve mesleki kıdeme göre farklılaşma düzeyleri ele alınmıştır. Araştırmada ele alınan ikinci konu ise öğretmenlerin ÖVD ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki düzeyidir. Elde edilen sonuçlar sırasıyla incelendiğinde, özel okullarda çalışan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı psikolojik dayanıklılık açısından ise kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu Özdevecioğlu ve İnce Balcı (2011) tarafından Mersin’de bulunan 115 kamu ve özel sektör çalışanının algılanan içsellik statüsünün ÖVD

üzerindeki etkisine ilişkin çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. İlgili araştırmada Özdevecioğlu ve İnce Balcı (2011) çalışanların Örgütsel vatandaşlık davranışlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucunu bulmuşlardır. Bununla birlikte Kubilay Baykal (2013) tarafından 350 öğretmen üzerinde gerçekleştirilen okul iklimi algısı ve ÖVD arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın bulguları benzer çıkmıştır. Kubilay Baykal (2013) öğretmenlerin ÖVD'nın nezaket alt boyutunda kadın öğretmenler lehine anlamlı bir fark bulunduğunu diğer alt boyutlar açısından anlamlı bir farkın olmadığını rapor etmiştir. Psikolojik dayanıklılık konusunda kadın öğretmenler lehine çıkan farka ilişkin bulgu ilgili literatür çerçevesinde ele alındığında manidar bir anlam taşımaktadır. Bu bulgu Yalçın (2013) tarafından 500 ilköğretim öğretmeni üzerinde yapılan araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir. Benzer bir şekilde Terzi (2008) tarafından 264 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan araştırma bulgularında da psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan Oktan (2008) tarafından üniversite sınavına hazırlanan ergenler üzerinde yapılan bir doktora çalışmasında kızların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. İlgili literatürde genel olarak ergenlik döneminde psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin bulgular bulunmaktayken yetişkinlik döneminde cinsiyetler arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiş olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle bu araştırmada kadın öğretmenler lehine elde edilen bulgu önemli görülmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer bulgu evli ve bekâr öğretmenlerin ÖVD ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki farka ilişkindir. Araştırma sonuçlarına göre evli öğretmenlerin ÖVD ölçeğinin tüm alt boyutlarında elde ettikleri puan ortalamaları ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekâr öğretmenlerden manidar düzeyde farklılık göstermektedir. ÖVD'na ilişkin bulgu Güler (2013) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla çelişmektedir. Güler (2013) Gazi Üniversitesinde çalışan 1044 akademik ve idari personel üzerinde yaptığı çalışmada sadece centilmenlik boyutunda bekâr çalışanlar lehine bir fark bulunduğunu diğer boyutlarda anlamlı bir farkın olmadığını rapor etmiştir. Bununla birlikte ÖVD'nın medeni duruma göre farklılaşmasını ele alan çeşitli araştırmalarda da (Nar, 2009; Özer, 2009; Yarım, 2009) anlamlı bir farklılık tespit edilmediği rapor edilmiştir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi açısından da benzer bir durum bulunmaktadır. Evli öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri bekâr öğretmenlerden manidar düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir.

ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin öğrenim durumuna göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgular ÖVD alt boyutlarından centilmenlik alt boyutu haricinde diğer alt boyutlarda lisans mezunu öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğunu ortaya çıkarmıştır. Centilmenlik alt boyutunda ise lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmenler arasında manidar bir fark tespit edilmiştir. Bununla birlikte lisans mezunu öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin lisansüstü mezunu öğretmenlerden yüksek olduğu gözlenmiştir. ÖVD'nin öğrenim durumuna göre farklılaşmasını konu alan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte psikolojik dayanıklılık düzeyinin öğrenim durumuna göre farklılaşmasını ele alan tek çalışma Selçuklu (2013) tarafından okul öncesi öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Selçuklu(2013) araştırmasında psikolojik dayanıklılığı kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar şeklinde alt boyutlar olarak ele almıştır. Buna göre sadece sosyal kaynaklar alt boyutunda lisansüstü öğretmenler lehine anlamlı bir fark tespit edilirken, diğer alt boyutlarda anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgu bizim çalışmamızdaki bulgularla çelişmektedir. Bunun nedeni olarak psikolojik dayanıklılığı ölçmek amacıyla kullanılan ölçme aracının farklı olması görülebilir.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin çalıştıkları kurum türüne göre farklılaşmasına ilişkin bulgulara göre ise ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenler arasında manidar bir fark tespit edilmemiştir. İlgili literatür incelendiğinde ÖVD'nin daha çok ilköğretim öğretmenleri üzerinde çalışıldığı (Nar, 2009; Dönder, 2006; Karakuş, 2008; Sezgin, 2006), ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarını konu alan birkaç çalışmanın olduğu (Polat, 2007; Aktay, 2008) tespit edilmiştir. Ancak ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin gerek örgütsel vatandaşlık davranışlarının gerekse psikolojik dayanıklılık düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgu ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeyinin çalışılan eğitim kurumu türüne göre farklılaşmadığı yönündedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu da ÖVD ile psikolojik dayanıklılık düzeyinin kıdem yılına göre farklılaşmasına ilişkindir. Elde edilen bulgular ÖVD'nin özgecilik alt boyutunda 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlerin özgecilik davranışlarını 1-5 yıl ve 6-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerden daha fazla sergiledikleri. Nezaket alt boyutunda ise yine 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin aday öğretmen ve 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlere kıyasla daha fazla nezaket davranışı sergiledikleri sonucu bulunmuştur. Centilmenlik ve vicdan alt boyutlarında

da 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin centilmenlik ve vicdan davranışlarını aday öğretmenlere kıyasla daha fazla sergiledikleri tespit edilmiştir. Sivil erdem alt boyutunda ise aday öğretmenlerin sivil erdem davranışlarını 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlerden daha az sergiledikleri gözlenmiştir. Örgüt kültürüyle ilgili literatür incelendiğinde (Altunbaş, 2009; Atalay, 2005; Dönder, 2006; Mercan, 2006; Sezgin, 2006; Yarım, 2009) meslekte daha çok çalışma yılına sahip olan iş görenlerin ÖVD algılamalarının olumlu yönde olduğu belirtilmiştir. Buna göre bu araştırmadan elde edilen bulgular ilgili literatürle benzer bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Uzun süreli çalışan iş görenler lehine farklılık çıkmasının temel nedeni örgütün birçok özelliğinin iş gören tarafından benimsenmiş olması ve zamanla var olan örgütün bir parçası olma duygusundan kaynaklandığı şeklinde açıklanabilir.

Psikolojik dayanıklılık düzeyi açısından elde edilen bulgulara göre ise aday öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin 6-10 yıl ve 15 yıl üstü kıdeme sahip olan öğretmenlerden anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Öğretmenlik deneyim boyutunun önemli olduğu bir meslektir. Mesleğin ilk yıllarında yaşanan bazı zorluklar ve karşılaşılan güçlükler zamanla azalır, işe ilişkin bir kontrol algısı gelişir. Öğretmenlikte mesleğin ilk yıllarının daha zor geçtiği düşünüldüğünde, mesleki kıdemin ilerlemesine bağlı olarak psikolojik dayanıklılık algısının artması doğal bir sonuçtur. Ancak yapılan çeşitli araştırmalarda (Harrison, Loisele, Duquette ve Semenec 2002; Selçuklu, 2013; Sezgin, 2009; Sezgin, 2012) bunun tersini ortaya koyan bulgularda mevcuttur.

Araştırmada elde edilen diğer önemli bir bulguda psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ÖVD arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğuudur. Bu bulgu öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri arttıkça ÖVD sergileme düzeylerinin de arttığı şeklinde yorumlanabilir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek olan iş görenlerin daha başarılı ve etkili oldukları (Maddi ve diğ., 2006) dikkate alındığında ÖVD gibi formal iş tanımlarının ötesinde, belirlenmiş rol gereksinimleri ve beklentilerini aşan, örgüte katkıda bulunmak için istekli olarak rol fazlası yapılan davranışların artması beklenir.

V. SONUÇ

Yoğun bir rekabet ortamının bulunduğu özel okullar gibi örgütlerin başarılı olabilmeleri için özellikle çalışanlarının belirlenmiş rol tanımlarının üzerinde olan ve gönüllülük esasına dayanan ve ilgili literatürde örgütsel vatandaşlık davranışları olarak tanımlanan davranışları daha fazla ortaya koymaları gerekmektedir. Genel olarak özel okullarda çalışan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla, psikolojik dayanıklılık düzeylerinin çeşitli değişken-

ler açısından incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının cinsiyet ve çalışılan kurum türü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan medeni durum açısından evli öğretmenler lehine, eğitim durumu açısından lisans mezunu öğretmenler lehine ve kıdem açısından da 15 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenler lehine anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir.

Araştırmada ele alınan diğer bir değişken olan psikolojik dayanıklılık ile ilgili elde edilen sonuçlara göre ise cinsiyet açısından kadınlar, medeni durum açısından evliler, eğitim durumu açısından lisansüstü mezunları ve kıdem açısından ise 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çalıştıkları kurum türü açısından ise psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucu bulunmuştur.

Bu çalışma sonucunda elde edilen önemli bulguların dışında, araştırmanın bazı sınırlılıkları olduğu unutulmamalıdır. Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı sadece özel okullarda çalışan öğretmenlerin ÖVD ve psikolojik dayanıklılık düzeylerine odaklanmasıdır. Konu ile ilgili çalışma yapacak olanlar, çalışmayı daha da zenginleştirebilir ve katkı sağlayabilir. Araştırma kapsamında yer alan ölçeklerin dışında farklı ölçeklere ulaşılır ve farklı örnekler üzerinde örneğin kamu ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin karşılaştırılması şeklinde çalışmalar yapılırsa daha ayrıntılı sonuçlara ulaşılması mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, H. G. (2008). *Öğretmenlerde denetim odağı ve örgütsel vatandaşlık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

AKTAY, A. (2008). *Yönetici ve öğretmenlerin değer tercihleri ile ÖVD arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ALLISON, B. J., VOSS, R. S. ve DRYER, S. (2001). Student classroom and career success: the role of organizational citizenship behavior, *Journal of Education for Business*, 7 (5), 282-288.

ALTUNBAŞ, A. (2009). *Öğretmenlerin ÖVD ve çalışma değerlerinin analizi (Altındağ İlçe- si Örneği)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ATALAY, İ. (2005). *Örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

AY, B. (2007). *Öğretmenlerin öz-yeterlikleri ve ÖVD*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

- BASIM, H. N. Ve ŞEŞEN, H. (2006). ÖVD ölçeği uyarlama ve karşılaştırma çalışması. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 61(4), 83-102.
- DÖNDER, H. H. (2006). Öğretmenlerin ÖVD ve bürokrasi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- DURAK, M. (2002). *Predictive role of hardiness on psychological symptomatology of university students experienced earthquake* (Unpublished master thesis). The Middle East Technical University, Ankara.
- GÜLER, N. (2013) Üniversite çalışanlarında ÖVD: Gazi Üniversitesinde bir araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- HARRISSON, M., LOISELLE, C. G., DUQUETTE, A., ve SEMENIC, S. E. (2002). Hardiness, work support and psychological distress among nursing assistants and registered nurses in Quebec. *Journal of Advanced Nursing*, 38 (6), 584-591.
- KARAKUŞ, M. (2008). *İlköğretim okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin duygusal zekâ yeteneklerinin, öğretmenlerin duygusal adanmışlık, örgütsel vatandaşlık ve iş doyumunu düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- KELEŞ, Y. (2009). İş görenlerin Eğitim Düzeylerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KESKİN, S. (2005). *Öğretmenlerde çalışma değerleri ve örgütsel vatandaşlık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- KHOBASA, S. C. (1979). Personality and resistance to illness. *American Journal of Community Psychology*, 7(4), 413-423.
- KLAGE, S., ve BRADLEY, G. (2004). The role of hardiness in stress and illness: An exploration of the effect of negative affectivity and gender. *British Journal of Health Psychology*, (9), 137-161.
- KUBİLAY Baykal, Ö. (2013). Okul iklimi ile öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MADDI, S. R. (1998). Dispositional hardiness in health and effectiveness. In H. S. Friedman (Ed.). *Encyclopedia of Mental Health*. San Diego, CA: Academic Press.
- MADDI, S. R., HARVEY, R. H., KHOSHABA, D. M., LU, J. L., PERSICO, M., ve BROW, M. (2006). The personality construct of hardiness, III: Relationships between repression, innovativeness, authoritarianism, and performance. *Journal of Personality*, 74(2), 575-598.
- MADDI, S. R., ve KHOSHABA, D. M. (2001). *Personal views survey* (3rd ed. revised). Newport Beach, CA: The Hardiness Institute.
- MADDI, S. R., ve KHOSHABA, D. M. (1994). Hardiness and mental health. *Journal of Personality Assessment*, 63(2), 265-274.
- MERCAN, M. (2006). *Öğretmenlerde örgütsel bağlılık, örgütsel yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- NAR, O. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin arkadaşlık, başarı ve statü çabaları ve bu çabaların örgütsel vatandaşlık davranışlarıyla ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- OKTAN, V. (2008) Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

OPLATKA, I. (2009). Organizational citizenship behavior in teaching: the consequences for teachers, pupils, and the school. *International Journal of Educational Management*, 23 (5), 375-389.

ÖZDEVECİOĞLU, M. ve İNCE BALCI, F. (2011). Algılanan içsellik statüsünün ÖVD üzerindeki etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37; 41-64.

ÖZER, S. (2009) Eğitim örgütlerinde lider davranış biçimleri ile ÖVD arasındaki ilişki (Nevşehir İli Örneği) Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

POLAT, S. (2007) Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları, örgütsel güven düzeyleri ile ÖVD arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

ROBBINS, S. P. ve JUDGE, A. (2012). Örgütsel Davranış Organizational Behavior (Çev. Erdem, İ.). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık: İstanbul.

SAMANCI KALAYCI, G. (2007). *Örgütsel güven ve ÖVD*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

SELÇUKLU, A. E. (2013) Örgütsel bağlılığın bir yordayıcısı olarak kurum kültürü ve psikolojik dayanıklılık: Okul öncesi öğretmenleri üzerine bir araştırma, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

SEZGİN, F. (2006). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlerinin uyumu (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

SEZGİN, F. (2009). Relationships between teacher organizational commitment, psychological hardiness and some demographic variables in Turkish primary schools. *Journal of Educational Administration*, 47 (5), 630-651

SEZGİN, F. (2012) İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 489-502.

TERZİ, Ş. (2005). İyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

TERZİ, Ş. (2008) Üniversite öğrencilerinde kendini toplama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35: 297-306.

TSCHANNEN MORAN, M. (2001). Collaboration and the need for trust. *Journal of Educational Administration*, 39, 308-331.

VEY, M. A. ve CAMPBEIL, J. P. (2004), "In.Role or Extra.Role Organization al Citizenship Behavior: Which Are We Measuring?," *Human Performance*, 17(1), 119-135.

WILLIAMS, S. ve SHIAW, W. T. (1999), "Mood and Organizational Citizenship Behavior: The Effects of Positive Affect on Employee OCB Intentions," *The Journal of Psychology*, 133(6), 656-668.

YALÇIN, S. (2013) İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki Tükenmişlik düzeyleri ile stres, psikolojik Dayanıklılık ve akademik iyimserlik arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

YARIM, M. (2009). Genel liselerde çalışan branş öğretmenlerinin örgütsel vatandaşlık davranışları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.